

IN MEMORIAM

Peter G.W. Smulders (1939-2020): factchecker avant la lettre

Frank Pot*

Op 15 januari 2020 presenteerde de WRR in Pakhuis De Zwijger het rapport *Het betere werk: De nieuwe maatschappelijke opdracht* aan minister Koolmees en vertegenwoordigers van de Nederlandse polder. We hadden daarvoor samen ingeschreven, maar Peter kon het fysiek niet meer opbrengen. Kort daarna bracht ik hem een exemplaar van het rapport. Hij was heel blij met de adviezen van de WRR. Toen ik hem erop attendeerde dat er in het rapport vijftien keer aan acht publicaties van hem werd gerefereerd, ontlokte dat hem slechts een tevreden glimlach. Die reacties zijn typerend voor Peter. Zijn inzet was om met onderzoek een bijdrage te leveren aan beleid op het gebied van arbeidsvraagstukken. Hij hoefde niet persoonlijk in de schijnwerpers te staan.

Peter studeerde sociologie aan de Rijksuniversiteiten Utrecht en Leiden en ging vervolgens werken bij het ministerie van Buitenlandse Zaken, waarvoor hij onder andere een jaar in Venezuela werkte.

In 1974 kwam hij aan bij het Nederlands Instituut voor Praeventieve Gezondheidszorg (NIPG) TNO in Leiden. Landelijke bekendheid kreeg hij door het onderzoeksprogramma 'Determinanten van ziekteverzuim'. Hij promoveerde op dat onderwerp in 1984 bij professor Hans Philipsen (medische sociologie) in Maastricht en schreef vanaf 1990 samen met Theo Veerman verschillende versies van het *Handboek ziekteverzuim: Een gids voor de bedrijfspraktijk*. Het zou een belangrijk thema blijven: Wat kunnen werkgevers en werknemers zelf doen om verzuim terug te dringen? Hoe kan wet- en regelgeving daarbij helpen? Hoe kan rekening worden gehouden met verschillen tussen vrouwen en mannen? In 1983 publiceerde hij in het *Journal of Occupational Behavior* het artikel 'Personal, non-work and work characteristics in male and female absence behavior.' Tijdens het vervolg van zijn loopbaan werd het palet van arbeidsvraagstukken waaraan Peter werkte steeds breder: van burn-out tot langer doorwerken, van ouderen tot jongeren, van robotisering tot medezeggenschap, van contractvormen tot innovatief werkgedrag. Gegeven de beleidsgerichtheid van het onderzoek verbaast het niet dat de meeste publicaties verschenen in het *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken* (TvA) en later ook in *Economisch Statistische Berichten* (ESB). Peter kon over deze onderwerpen heel nauwkeurig empirisch onderzoek doen, veelal gebruikmakend van bestaande Nederlandse en Europese databestanden. En hij had ook altijd aandacht voor de bredere en historische context. Zijn eerste artikel in TvA (uit 1991, samen met Anneke Bloemhof) ging over "Trends in kwaliteit

* Frank Pot is emeritus hoogleraar sociale innovatie aan de Radboud Universiteit Nijmegen en voormalig directeur van TNO Arbeid. E-mail: frank.pot@ardan.demon.nl.

van de arbeid van mannen en vrouwen 1977-1986.' Dezelfde auteurs schreven in 1993 in TvA over 'De invloed van de economie op het ziekteverzuim en de arbeidsongeschiktheid in het verleden en de toekomst.' In 1996 publiceerde Peter, samen met Michiel Kompier (toen nog NIPG/TNO) en Pascal Paoli (toen nog Eurofound) een van de eerste landenvergelijkingen (tussen twaalf EU-landen) over arbeidsomstandigheden in het prestigieuze tijdschrift *Human Relations*. Een recent voorbeeld van bredere context is 'Winnaars en verliezers van de economische crisis' (2018, TvA, met Seth van den Bossche), waarvan een geactualiseerde Engelse versie nog onder review is. De internationale oriëntatie van Peter blijkt tevens uit de TNO-bundel die hij in 2006 als redacteur samenstelde, *Worklife in the Netherlands*, die als pr-materiaal kon worden verspreid. Peters brede belangstelling en kennis blijken ook uit een artikel in het jubileumnummer 25 jaar TvA (samen met Roel Schouteten): 'Balans van 25 jaar arbeids- en organisatiepsychologie: nieuwe thema's en methoden, maar praktische relevantie onder druk.' Daarvoor kregen de auteurs, mede uit psychologische hoek, veel waardering. Ook *de Volkskrant* publiceerde ingezonden artikelen van Peter. Als er weer eens een politicus of werkgeversvertegenwoordiger iets had beweerd dat niet klopte of waarbij geen rekening was gehouden met bepaalde gegevens, corrigeerde Peter dat op basis van onderzoeksdata. Ik herinner me dat de werkgevers de werkweek wilden uitbreiden tot meer dan 38 uur. Peter liet zien dat als je overwerk meetelde, er structureel gemiddeld al ruim boven de 40 uur werd gewerkt. Hij was een factchecker avant la lettre.

Peter was niet alleen een gewaardeerde collega-onderzoeker. Er werd met de collega's vaak en ver gefietst. Daarnaast speelde muziek een belangrijke rol in zijn leven, die hij graag samen met collega's beleefde.

De beleidsoriëntatie liet Peter ook binnen TNO zien. Wat zijn de relevante thema's waarop we ons moeten richten? Dat heeft beslist positieve invloed gehad, maar discussies erover liepen niet altijd even soepel. Velen herinneren zich zijn herhaaldelijke 'ja, maar' en dat zijn commentaar op teksten weleens erg gedetailleerd kon zijn. Peter had er zelf ook last van, als hij merkte dat zijn soms onhandige communiceren tot een problematische situatie had geleid. Hij reflecteerde daar overigens wel op. De verstoringen waren gelukkig tijdelijk, want wederzijds respect overheerste.

Nog zo'n strategische vraag was: 'Hoe kunnen we het beste samenwerken met het ministerie van SZW?' Een belangrijk voorbeeld is dat Irene Houtman en Peter een monitor arbeidsomstandigheden ontwikkelden, die later onder leiding van Peter en Seth van den Bossche en met steun van SZW de Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden (NEA) werd. Een schat aan onmisbare beleidsinformatie, een schat aan onderzoeksdata. Niet dat SZW altijd blij was met de uitkomsten van onderzoek met NEA-data. Toen Peter en collega's lieten zien dat het thema 'zware beroepen' niet alleen over fysiek zwaar werk gaat maar ook over psychisch zwaar werk, was minister Donner van SZW *not amused*. Dat paste even niet in het voorgenomen beleid.

Peter was gedurende een kleine twintig jaar redacteur van het *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*, de laatste jaren, tot begin 2020, zelfs als redactiesecretaris. Daar vervulde hij een belangrijke rol in de kwaliteitsbewaking en bij het bepalen van de richting van het tijdschrift. Als redactielid was Peter altijd scherp op de leesbaarheid van stukken. Hij hield van korte, heldere bijdragen. Bijdragen die

met meer dan 8000 woorden werden aangeboden werden door hem resoluut naar de auteurs teruggestuurd. Soms was hij ook heel strak in zijn overtuiging over de kwaliteit van stukken en vond hij dat er zaken beter of anders konden en moesten. Maar als andere redactieleden het daar beargumenteerd niet mee eens waren, dan legde hij zich daar – al dan niet van harte - bij neer. Ook was hij scherp op het beleid van de redactie en probeerde hij te waken voor de waan van de dag. Hij was altijd degene die aangaf dat de redactie voor een vergadering met de redactieraad gestructureerd moest nagaan wat er met de opmerkingen van de vorige keer was gedaan. Daar nam hij dan ook meermaals het voortouw in. Peter was actief betrokken bij themanummers waarmee grote vraagstukken (zoals in 2018 de ongelijkheid in de wereld van arbeid) breed aan de orde konden worden gesteld.

Peter vertelde mij ongeveer een jaar geleden dat er in de redactie een discussie plaatsvond over het plaatsen van een in memoriam. Zijn opvatting was dat TvA daar heel selectief in moest zijn. Er spreekt dus veel waardering van de redactie voor Peter uit het feit dat de redactie mij heeft uitgenodigd dit in memoriam te schrijven. Peter zou zelf hebben gezegd dat alle genoemde mooie resultaten zijn voortgekomen uit samenwerking met collega's en opdrachtgevers, binnen en buiten TNO, binnen en buiten de redactie, binnen en buiten Nederland. Dat is natuurlijk ook zo, maar hij heeft daarin een markante rol gespeeld. Een van zijn thema's was 'langer doorwerken' en dat heeft hij zelf met verve in praktijk gebracht. Na zijn pensionering in 2008 werd en bleef hij gastmedewerker bij TNO. Anderen bouwen nu op Peters werk voort. Het was een voorrecht om zijn collega te zijn en na ons pensioen zelfs goed bevriend te raken.

Peter was getrouwd met Liesbeth Groenhuijsen en heeft met haar twee kinderen, David en Hannah, die hem beiden met een kleinkind hebben verblijd.

Met dank aan Irene Houtman, Seth van den Bossche en Roel Schouteten voor hun inbreng.